

зити і систематизувати результати проведеної роботи за звітний період, визначити недоліки, визначити їх вплив на кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства;

- розробити чітку, повну й інтегровану структуру управління виробничою діяльністю, в якій всі підсистеми повинні бути взаємопов'язаними і взаємозалежними.

Вдосконалення внутрішнього контролю на підприємстві дасть змогу зсередини ознайомитися з усіма проблемами, що заважають успішному розвитку, і вжити відповідальних заходів, спрямованих на підвищення його ефективності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аудит Монтгомери /Ф.Л.Дефлиз, Г.Р.Дженик, В.М.О'Рейли, М.Б.Хирш: Пер. с англ.; под ред. Я.В.Соколова. – М., 1997. – 542с.
2. Богомолов А.М., Галащаров Н.А. Внутренний аудит. Организация и методика проведения. – М, 2000. – 192с.
3. Бурцев В.В. Организация системы внутреннего контроля коммерческой организации. – М.: Экзамен, 2000. – 320с.
4. Шевчук В.О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології) : Монографія. – К.: Київ держ. торг. екон. ун-т, 1998. – 371с.

УДК 338.246.025.2:657.92

СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ФОРМА ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ

*Л.Г.Михальчишина, старший викладач
Вінницький державний аграрний університет*

Зміни, що сталися протягом останніх років в економіці та фінансових відносинах України, впровадження нових принципів господарювання на основі ринкових відносин, розвиток підприємництва потребують докорінної перебудови управлінських функцій держави, у тому числі контрольних.

У нашій країні запровадження нових законодавчих та інших правових актів значно обмежило державний контроль за фінансо-

во-господарською діяльністю підприємств, установ і організацій, а в певних сферах зовсім виключило можливість його застосування. Така стриманість щодо контролю з боку держави закономірна, особливо стосовно приватного сектора економіки. Але слід зазначити, що на сьогодні контроль послаблено не тільки щодо приватних підприємств, а й щодо підприємств інших форм власності.

Господарський контроль — один із найважливіших і найнеобхідніших атрибутів державного і громадського життя, функція управління соціально-економічною системою будь-якої держави. Об'єктивна необхідність контролю процесів виробництва і господарських відносин у суспільстві обумовлюється його існуванням і розвитком. Контроль потрібний для нормального функціонування людського суспільства, дотримання і виконання встановлених критеріїв (правил, норм, законів тощо), що регулюють сфери виробництва, обігу і розподілу суспільного продукту.

Сутність контролю, економічну необхідність, його становлення, роль і значення для вітчизняної теорії в наукових джерелах обґрунтовано такими економістами як Белобжецький І.А., Белов М.Г., Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Кужельний М.В., Мітрофанов В.М., Сопко В.В., Чумаченко М.Г. та ін. Розроблені відомими вченими основи контролю як науки, його методологія залишаються і до нинішнього часу основою практичної діяльності усіх контролюючих органів.

Перехід України до ринкових відносин та роздержавлення економіки супроводжуються вагомим зростанням правопорушень в господарській діяльності. Водночас, реформування форм власності та створення нового механізму господарювання призвели до суттєвих змін в організації і методах здійснення контролю. Чинне в Україні законодавство вимагає контролю за дотриманням законності господарських явищ і процесів, але комплексний підхід до вирішення організаційних та процедурних основ здійснення господарського контролю практично відсутній.

У сучасних умовах господарювання контроль визначається не як надзвичайний захід або тимчасова кампанія, що здійснюється від випадку до випадку, а як постійно діюча, науково обґрунтована і добре продумана система активного спостереження і перевірки

процесів виробництва, розподілу, обміну і виробничого споживання. Функції контролю у державі з ринковою економікою полягають у сприянні діяльності підприємств різних форм власності шляхом використання економічних стимулів та важелів. Крім того, за допомогою контролю установлюють відповідність процесу господарювання і управління, виявляють відхилення, допущені при реалізації цих рішень. Таким чином, господарський контроль здійснюється з боку суспільства і держави з метою зміцнення стану економіки народного господарства і підвищення ефективності господарсько-фінансової діяльності на підприємствах.

Як відомо, складовими елементами економічного контролю є контрольні перевірки, аудит, ревізії та судово-бухгалтерські експертизи, які досліджують один і той самий предмет — фінансово-господарську діяльність підприємств та організацій, користуючись загальними методичними прийомами та процедурами економічного контролю. При цьому функцією цих видів контролю є виявлення негативних явищ у практиці господарювання з метою їх ліквідації та недопущення в майбутньому. Крім того, вони використовують однакові джерела інформації (первинну облікову документацію, реєстри бухгалтерського обліку та звітність), опираючись на ті ж самі законодавчі та нормативні акти, що регулюють фінансово-господарську діяльність [3].

Разом із тим між контрольною перевіркою, аудитом, ревізією та судово-бухгалтерською експертизою є суттєві відмінності, які обумовлені юридичною природою та завданнями, що вирішують ці види контролю.

Судово-бухгалтерська експертиза є однією з форм використання спеціальних знань у сфері бухгалтерського обліку, контролю й економічного аналізу в кримінальному, цивільному і господарському процесах.

Згідно зі ст. 1 Закону України “Про судову експертизу” “...судова експертиза — це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об’єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, попереднього слідства чи суду” [1].

Експертиза є самостійною процесуальною формою отримання нових і перевірки (уточнення) наявних речових доказів.

Судова експертиза відрізняється від експертиз, що здійснюються в інших сферах діяльності, за такими ознаками:

1. Дотримання спеціальних процесуальних норм, що визначають права та обов'язки експерта і суб'єкта, яким призначено експертизу.
2. Правила підготовки матеріалів для експертизи, її призначення і проведення.
3. Проведення дослідження, яке ґрунтується на використанні спеціальних знань з різних галузей народного господарства.
4. Надання висновків, що мають силу джерела доказів.

Судово-економічна експертиза зумовлена потребою спеціальних знань у галузі економіки, бухгалтерського обліку, оподаткування, контролю, аналізу господарської діяльності для повноти, всебічності і об'єктивності дослідження фактичних обставин справи.

Судово-економічна експертиза у сучасній експертології відноситься до класу судової документалістики і ґрунтується на дослідженні слідів відображення і закономірності утворення в документах інформації щодо господарської та фінансово-економічної діяльності підприємств і організацій всіх форм власності.

За напрямками досліджень судово-економічна експертиза розподіляється на бухгалтерську, фінансово-кредитну та фінансово-економічну експертизи.

До предмету судово-бухгалтерської експертизи відноситься дослідження закономірностей утворення і відображення інформації у бухгалтерському та податковому обліку за господарськими операціями по справах, що перебувають у провадженні органів дізнання, попереднього слідства чи суду.

До завдань судово-бухгалтерської експертизи відноситься встановлення:

- документальної обґрунтованості розміру нестач або надлишків товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів, періоду і місця їх утворення;
- документальної обґрунтованості оформлення операцій з одержання, зберігання, виготовлення, реалізації товарно-матеріальних цінностей, основних засобів, надання послуг;

- документальної обґрунтованості відображення в обліку грошових коштів, цінних паперів;
- документальної обґрунтованості відображення в обліку операцій з нарахування та виплати заробітної плати і інших виплат;
- відповідності чинному законодавству відображення в податковому обліку валових доходів та валових витрат по фінансово-господарських операціях, що підлягають оподаткуванню податком на прибуток;
- відповідності чинному законодавству відображення в податковому обліку податкових зобов'язань та податкового кредиту з ПДВ;
- відповідності відображення фінансово-господарських операцій вимогам нормативних актів з обліку, звітності [2].

Коло питань, що їх може вирішувати судово-економічна експертиза, необмежене і залежить від конкретних фактів порушень, виявлених під час ревізій та перевірок, які стали предметом розслідувань, та потребують застосування спеціальних знань у сфері економіки. Але при цьому питання не повинні виходити за межі компетенції експерта-економіста.

Питання, які ставляться на розгляд експертизи, по суті можуть бути однакові як для ревізорів, так і для експертів, однак вони різні за формою. Це пояснюється характером завдань, які стоять перед ревізорами й експертами, їх процесуальним положенням, в тому числі й обов'язками: ревізори встановлюють чи мали місце порушення і які саме, визначають розмір матеріальних збитків, а експерти проводять дослідження для перевірки чи документального підтвердження тільки тих фактів порушень, відносно яких перед ними слідством (судом) поставлені питання.

Стосовно проведення ревізій за завданням правоохоронних органів слід відзначити, що своєчасно призначена по конкретних питаннях, які цікавлять слідство, і кваліфіковано виконана ревізія позитивно впливає на строки, повноту і об'єктивність розслідування.

Необхідно також відзначити, що як у випадку призначення ревізії постановою (чи листом) слідчого, так і у випадку отримання матеріалів вже проведеної ревізії необхідно забезпечити повноту

фактичних даних в актах ревізій по виявлених порушеннях та їх обґрунтованість бухгалтерськими і нормативними документами. Аналогічні вимоги передбачені також для актів податкових перевірок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про судову експертизу". Затверджений постановою Верховної Ради України від 25.02.1994р. №2213-III.

2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998р. №53/5 (зі змінами і доповненнями).

3. Камлик М.І. Судова бухгалтерія. Підручник. Вид. 4-те, доп. та перероб. – К.: Атака, 2003. – 592с.

4. Мумінова-Савіна Г.Г. Судово-бухгалтерська експертиза: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 202с.

УДК 330.131.5:633.63(477.46)

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОПОЗИЦІЇ В ЦУКРОБУРЯКОВОМУ ПІДКОМПЛЕКСІ РЕГІОНУ

Н.О.Лисенко, викладач

Відокремлений підрозділ Європейського університету в м. Умані

Функціонування будь-якого виробництва потребує налагодження численних зв'язків з партнерами по постачанню, переробці, обслуговуванню тощо. Такі зв'язки здійснюються у різних формах — контрактна угода, бартерні операції, договори тощо. В умовах багатокладної ринкової економіки підприємства агропромислового комплексу України будь-яких форм власності самостійно визначають напрями своєї виробничої діяльності. Суб'єкти ринкової економіки самі знаходять канали збуту продукції, ціни реалізації, розподіл доходів та прибутків. Найбільш яскраво інтеграційні процеси в цукробуряковому підкомплексі виражені у взаємодії виробників сировини з цукровими заводами. Основним інструментом регулювання інтеграційних зв'язків в цукробуряковому виробництві західноєвропейських країн є контракт на виробництво і реалізацію цукрової сировини в необхідній кількості і якості. В країнах ЄЕС контракт на